

OVIDIU PAPADIMA. CÂTEVA REMEMORĂRI

I. Oprișan

Mai mult ca sigur, l-am întâlnit pentru prima oară pe domnul profesor Ovidiu Papadima la cursurile profesorului G. Călinescu, ținute în amfiteatrele „R III” și „Odobescu” între 1961 și 1963. Dar cum întreaga atenție îmi era ațintită către ilustrul orator, nu mai vedeam pe nimeni altcineva.

În toamna lui 1963, după ce terminasem cea de a doua concentrare militară și mă prezentam la post – ca urmare a repartiției guvernamentale, datorată alegerii făcute de prof. G. Călinescu – l-am aflat, întâmplător, pe prof. Ovidiu Papadima la Institut în tovărășia lui Valeriu Ciobanu.

Aflasem că fusesem deja repartizat de prof. G. Călinescu la sectorul de Istoria literaturii române, condus de domnul Ovidiu Papadima.

Dânsul chiar mă aștepta și s-a bucurat, într-un mod foarte reținut și sobru, că mă vede.

Aveam să-mi dau seama mai târziu că bucuriile dânsului nu erau însoțite aproape niciodată de exuberanțe.

A făcut un tur de orizont spre a vedea cam pe unde mă aflu cu „știința literaturii”, fără să lase impresia că mă examinează, și mi-a vorbit despre viața Institutului, despre proiecte, despre program și relațiile dintre colegi.

M-a îndrumat stăruitor către Biblioteca Academiei, unde „cei harnici – spunea dânsul – pot afla tot ce doresc spre a-și lărgi orizonturile în toate direcțiile”.

M-a sfătuit să nu mă afund deocamdată în opera vreunui scriitor, ci să răsfoiesc revistele și ziarele mai vechi – spre a intra în atmosfera literară –, și să mă familiarizez cu instrumentele fundamentale de lucru...

Când venea și dânsul la Bibliotecă, mă purta prin cabinetele specializate – de manuscrise, de artă, de hărți, la microfilme. M-a dus și în câteva depozite, m-a prezentat personalului...

Odată m-a chemat acasă și mi-a arătat fișierul cu casete, pe care-l primise cadou de la profesorul Dimitrie Caracostea, și mi-a vorbit pe larg despre avantajul de a lucra cu fișe, de a extrage pasaje, și de a nota ideile pe câte o foaie de hârtie(?) (un sfert de coală); gândurile și citatele astfel consemnate se grupează și se regroupează în funcție de temele avute în vedere în diverse perioade.

În fișier, domnul profesor avea fișe de la mai toate lucrările elaborate și destule încă pentru proiectele viitoare.

Cu acel prilej, mi-a ținut o amplă lecție de comportament în societate.

„Să-ți faci o obișnuință de a te rade în fiecare zi! Nu se cuvine să te înfățișezi în lume neglijent. Altfel e privit un om bărbierit, cu hainele călcate și cămașa curată. În fond, te respectă, în primul rând, pe dumneata și pe urmă pe ceilalți.

Apoi, când ești invitat undeva în vizită – ca de pildă, dumneata acum –, trebuie să știi cam unde se află adresa respectivă și chiar să mergi înainte până acolo să vezi cât faci, spre a nu întârzia, căci nu-i politicos. Când bate gongul, invitatul trebuie să sune la ușă. Nu-ți fac niciun reproș, căci dumneata chiar ai venit la timp, dar îți spun să știi.

Dacă îți scrie cineva sau îți trimite vreo carte, se cuvine să-i mulțumești și să-i răspunzi.

Felicitările către marile personalități – sau către unele mai mici, care se cred mari, spuse dânsul zâmbind –, nu se trimit pe ilustrate, ci numai prin telegramă...”

Acea lecție, mi-a schimbat comportamentul, urbanizând țăranul din mine.

Aflând că sunt orfan, și-a luat în serios rolul de tată, înfrânându-mi exaltările și dându-mi curaj să realizez ce-mi propuneam.

Orice text de-al meu era citit de profesor cu o atenție și o exigență care mă făceau să scriu și de câte două-trei ori același lucru.

De fapt, cu toți membrii sectorului – dar mai ales cu cei tineri – se comporta cam la fel și-și nota în caiete groase, legate în vinilin sau pânză, tot felul de considerații, fie la cititul lucrărilor, fie la intervențiile orale. Ne atrăgea atenția cu delicatețe, nerămânând dator cu nicio observație.

Uneori ședințele durau câteva ore bune, iar în cazuri deosebite se continuau săptămâna următoare.

Cred că atunci nu prea ne convenea, pentru că ni se părea că profesorul taie firul în prea multe bucățele, dar pe urmă ne-am dat seama cât de mult a contribuit exigența domniei sale la formarea noastră și din punct de vedere stilistic și al acurateții exprimării și în privința găsirii unor puncte de vedere proprii.

Ședințele cu doctoranzii căpătaseră, sub îndrumarea profesorului Papadima, alura unor seminarii excepționale, care nu se limitau la analiza referatelor prezentate, ci puneau în discuție întreg câmpul literaturii române și chiar metodele de cercetare ale beletristicii.

Nu o dată, profesorul verifica el însuși datele de istorie literară în dispută, aducând argumente serioase – de care s-a și ținut seama – într-o privință sau în alta.

Prin relațiile personale pe care le avea cu Editura Academiei Române, a reușit să publice o serie de lucrări colective despre relațiile literaturii cu folclorul sau despre revistele literare.

La împlinirea vârstei de 70 de ani, date fiind anume împrejurări din Institut, Profesorul s-a retras, lipsindu-ne de sfaturile, îndrumările și ochiul său critic.

Am continuat să-l vizitez acasă și să ne întoarcem, prin vraja verbului domniei sale, în perioada interbelică, în care fusese unul dintre criticii literari de prim-plan.

Prindeau contur înaintea noastră marile figuri cu care venise în contact: Blaga, Arghezi, Voiculescu, Călinescu, Pillat și multe altele, despre opera cărora scrisese sau în preajma cărora trăise.

Povestea fermecător, relevând trăsături și amănunte revelatorii pentru înțelegerea personalităților evocate.

Din păcate, nu a acceptat să-și depene amintirile în fața microfonului, motivând că nu ar fi sosit încă momentul memoriilor.

S-au pierdut, astfel, mărturiile unui martor pătrunzător al vieții artistico-literare dintre cele două războaie.

A rămas pentru mine o enigmă de ce profesorul Papadima s-a oprit, la câțiva ani după retragerea la pensie, din scris.

Oboseala, sechelele lăsate de anii detenției, suferințele fiziologice justifică doar parțial închiderea sa în sine și refuzul activității intelectuale.

Dacă nu s-ar fi împiedicat unii de el și ar fi avut în continuare motivația realizării de lucrări și conducerea doctoratului în Institut, poate că altul ar fi fost tonusul Profesorului.

E o ipoteză.

Nu putem ști ce ne ascundea Ovidiu Papadima și ce amărăciuni legate de propria-i realizare într-un regim ostil năzuințelor sale îl frământau.

Căci nu se poate spune că bibliografia periodicelor socialiste din anii '50 ai secolului trecut și alte teme cu tentă politică constituiau idealul său de cercetare...

Se va fi gândit la ce ar fi putut face și ce a fost nevoit să realizeze...și gândul zădărniceii vieții îl va fi copleșit...

În orice caz, când i-am reeditat, după 1990, importantul său studiu *O viziune românească a lumii*, interzis după 1944, o rază de bucurie i-a luminat fața.

L-a îmbrățișat ca pe un copil regăsit, ce fusese închis decenii de-a rândul.

Păcat că momentul respectiv a venit prea târziu, când Profesorul chiar nu se mai putea aprinde de elanul începerii operelor, la care, probabil, meditase.

Abstract

In the text are evoked the moments lived by the author together with Ovidiu Papadima. Through the thoughts and facts communicated we can see the profile of a critic and literary historian of large horizons, working especially in the direction of the scientific formation of the young.

Key words: Ovidiu Papadima, literary historian, young.